

doi: 10.33842/22195203-2026-36-137-161-166

УДК: 378.147.091.33-027.22:78.071.2

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-МУЗИКАНТІВ ПІД ЧАС ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ

Тетяна Совік

<https://orcid.org/0000-0002-1550-1997>*Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка*

У статті здійснено теоретико-методологічний аналіз проблеми формування професійної компетентності студентів-музикантів у процесі проходження педагогічної практики. Визначено сутність професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва як комплексної характеристики особистості, що поєднує музично-виконавський, педагогічний, методичний, комунікативний та рефлексивний компоненти. Обґрунтовано педагогічні умови ефективного формування професійної компетентності студентів під час практики в закладах загальної середньої освіти. Розкрито роль рефлексії, наставництва, інтеграції теорії та практики, а також цифрових технологій у професійному становленні майбутнього педагога-музиканта. Запропоновано основні напрями формування професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах практичного навчання.

Ключові слова: професійна компетентність; студент-музикант; педагогічна практика; музична освіта; компетентнісний підхід; учитель музичного мистецтва.

Sovik Tetiana. Formation of professional competence of music students during practical training.

The article carries out a theoretical and methodological analysis of the problem of formation of professional competence of student musicians in the process of passing pedagogical practice. The essence of the professional competence of the future music teacher is determined as an integrative characteristic of the personality, which combines musical and performing, pedagogical, methodical, communicative and reflective components. Modern scientific approaches of Ukrainian researchers in recent years regarding the competence training of art and music specialists have been analysed. The pedagogical conditions for the effective formation of the professional competence of future teachers of art and music during pedagogical practice in institutions of general secondary education are substantiated (staged practical training; mentoring (tutoring); reflective activity; use of digital technologies); creative and heuristic nature of tasks). The role of reflection, mentoring, synthesis of theoretical knowledge and practical activity, as well as digital technologies in the professional development of the future teacher-musician is revealed. The main directions in which the professional competence of future music teachers is formed in the conditions of practical training are determined (targeted (outlines the goal (formation of integrated professional competence capable of ensuring high-quality teaching of musical art in institutions of general secondary education); substantive (includes musical and pedagogical disciplines aimed at the formation of theoretical knowledge and practical skills of students of higher education); technological (provided by passing students of higher education in pedagogical practice, reflective activity, participation in creative projects, use of innovative technologies); productive (proves the formation of professional readiness, which is manifested in the ability for independent musical and pedagogical activity, professional self-development and creative self-realisation)).

Keywords: professional competence; musician student; pedagogical practice; music education; competence approach; music teacher.

Постановка проблеми. На тлі стрімких і кардинальних змін в українській освіті, підготовка професійних кадрів для закладу загальної середньої освіти набуває особливого значення. Компетентнісний підхід у формуванні вчителя-професіонала, здібного на високому рівні провадити освітницьку діяльність у закладі загальної середньої освіти, формувати всебічно розвинену особистість, готову до розбудови держави, вимагає від закладів вищої освіти відповідної стратегії та методології викладання для задоволення зазначених вимог. Особливого значення набуває практико-орієнтований підхід – вектор освітнього процесу закладу вищої освіти зміщується з суто теоретичного на практичну діяльність. Підготовка майбутніх учителів

музичного мистецтва та мистецтва охоплює не лише оволодіння виконавською майстерністю (вокально-хоровими навичками та навичками гри на інструменті), а й уміння оперувати технологіями організації освітнього процесу з мистецтва, музичного мистецтва (інтеграція різних видів мистецької діяльності, застосування сучасних педагогічних технологій), під час застосування якого на практиці у здобувачів закладу загальної середньої освіти формуватимуться музичні, творчі здібності.

Якісна підготовка сучасного вчителя мистецтва, музичного мистецтва інтегрує набуття ним виконавської, педагогічної майстерності та її апробування під час проходження педагогічної практики – саме тут

відбувається інтеграція знань і вмінь, формування професійної ідентичності, усвідомлення відповідальності за результати освітнього процесу (Совік, 2022).

Попри наявність досліджень з означеної проблеми, питання комплексного аналізу формування професійної компетентності у студентів-музикантів під час проходження педагогічної практики потребує глибшого вивчення, що й зумовлює актуальність нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття, структура та проблема формування професійної компетентності майбутніх учителів висвітлена в працях багатьох науковців (Білик, Король, Куцик, 2022; Завалевський, Бережна, 2023; Совік, 2022).

У наукових працях останніх років увага акцентується на інтегративному характері цієї якості. Так, педагогічні умови формування професійної компетентності студентів музичних спеціальностей з артменеджменту визначені та обґрунтовані на основі аналізу вітчизняних та зарубіжних науковців (Татарнікова, 2016).

У дослідженнях (Совік, 2022), присвячених проблемі формування практико-діяльнісного компонента професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва, педагогічну практику визначено як основний інструмент його формування, наголошено на важливості рефлексивного аналізу уроків музичного мистецтва (проведених як учителем, так і здобувачем освіти) та методичного супроводу студентів керівниками практики.

У працях, присвячених формуванню виконавської компетентності майбутнього вчителя мистецтва, музичного мистецтва (Прищепя & Кравченко, 2024), розкрито взаємозв'язок між артистичною майстерністю та педагогічною діяльністю. Автори теоретично обґрунтовують, що рівень сценічної культури та інтерпретаційної глибини прямопропорційно впливає на якість навчального процесу.

Вплив цифровізації музичної освіти на формування професійної компетентності майбутнього вчителя є темою багатьох сучасних досліджень, зокрема використання цифрових технологій під час впровадження STEAM-підходу в освітній процес на уроках музичного мистецтва (Совік, 2025). Автором обґрунтовано методику впровадження STEAM-підходу в освітній процес із музичного мистецтва: визначено алгоритм його застосування на уроці музичного мистецтва, мистецтва та окреслено основні етапи проектної діяльності на уроці, що є корисним методичним підґрунтям для здобувачів вищої освіти під час проходження практики. У працях Мельник (2023 –2025) обґрунтовано

необхідність інтеграції цифрових технологій у підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва, а саме: використання онлайн-платформ, цифрових аудіоредакторів та мультимедійних ресурсів.

Аналіз публікацій засвідчує, що сучасні дослідження зосереджені на структуризації професійної компетентності, використанні цифрових інструментів в освітньому процесі, проте питання системного її формування під час проходження педагогічної практики здобувачами вищої освіти мистецьких спеціальностей потребує подальшого вивчення.

Формулювання цілей статті. Мета статті – визначити та теоретично обґрунтувати особливості формування професійної компетентності студентів-музикантів під час проходження педагогічної практики та окреслити педагогічні умови її ефективного провадження.

Завдання дослідження:

- здійснити аналіз сучасних підходів до тлумачення поняття «професійна компетентність» у фокусі музично-педагогічної освіти;

- окреслити структуру професійної компетентності майбутнього вчителя мистецтва, музичного мистецтва;

- обґрунтувати педагогічні умови формування професійної компетентності в процесі практичної підготовки студентів-музикантів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Професійну компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва розуміємо як комплексну характеристику особистості, що поєднує систему цінностей, спеціальних знань, практичних умінь, досвіду творчої діяльності та здатність до безперервного професійного розвитку впродовж життя. Освітня спільнота визначає компетентність як результат засвоєння змісту освіти, здатність діяти продуктивно, автономно й відповідально в реальному професійному середовищі. Такий підхід відповідає міжнародним орієнтирам розвитку освіти, зокрема узгоджується із положеннями доповіді UNESCO «Reimagining our futures together» (2021), де ставиться акцент на необхідності формування у педагогів здатності до креативної трансформації освітнього середовища та культурного посередництва (UNESCO, 2021).

У контексті української середньої освіти професійна компетентність учителя музичного мистецтва увідповіднюється вимогам, визначеним нормативними документами Міністерства освіти і науки України (вагомість синтезу мистецької, педагогічної та цифрової складових професійної діяльності) (МОН України, 2023).

Компетентність акумулює сукупність знань і навичок зі здатністю до педагогічно виважених

рішень, гнучкого реагування на потреби здобувачів освіти, творчої інтерпретації навчального матеріалу. Вчитель музичного мистецтва, мистецтва повинен володіти музично-теоретичною базою, здатністю створювати емоційно насичене освітнє середовище, що сприяє розвитку художнього мислення та естетичної культури здобувачів освіти. Означені характеристики неможливо сформулювати без практичної діяльності, апробації набутих знань, умінь і навичок під час проходження практики безпосередньо на базі практики.

Сучасні дослідження у галузі мистецької освіти засвідчують, що професійна компетентність учителя мистецтва, музичного мистецтва є динамічною системою, яка формується у процесі поєднання та взаємодії академічної підготовки та педагогічної практики. За даними аналітичних матеріалів European Commission (2021), ефективність педагогічної

діяльності безпосередньо пов'язана з рівнем сформованості рефлексивних і комунікативних умінь, а також із готовністю до інновацій.

Отже, професійна компетентність майбутнього вчителя мистецтва, музичного мистецтва визначається як інтегрований феномен, що синтезує особистісний, змістовий та діяльнісний виміри, які забезпечують спроможність втілювати цілі мистецької освіти в умовах сучасного закладу загальної середньої освіти.

На основі ретельного аналізу теоретичних підходів до професійної компетентності вчителя (Білик, Король, Куцик, 2022; Завалевський, Бережна, 2023; Прищепка & Кравченко, 2024; Совік, 2022), визначено структурні компоненти професійної компетентності майбутнього вчителя мистецтва, музичного мистецтва, які тісно поєднані між собою та доповнюють один одного (рис. 1).

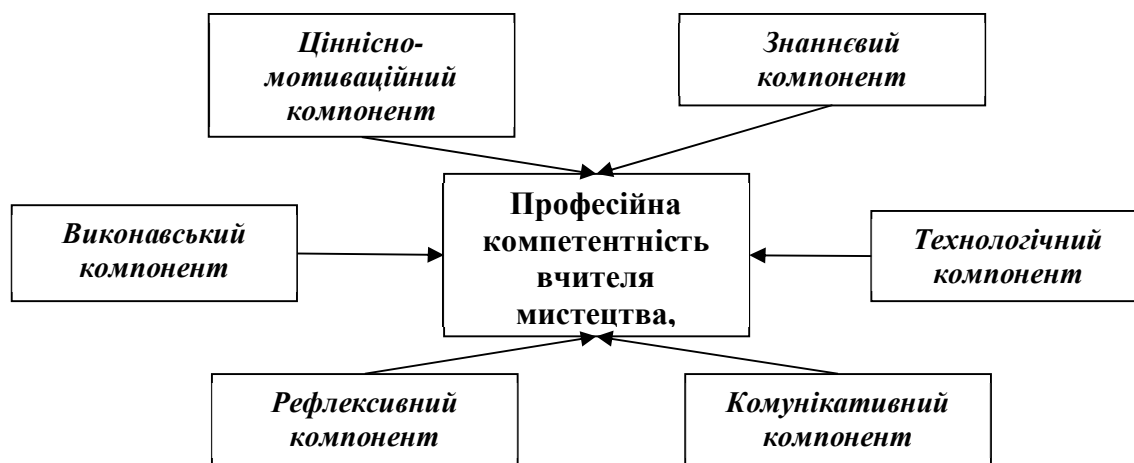

Рис. 1. Структура професійної компетентності вчителя мистецтва, музичного мистецтва

Ціннісно-мотиваційний компонент включає професійну спрямованість особистості, усвідомлення змісту професії вчителя мистецтва, позитивне ставлення до педагогічної діяльності. Його формування відбувається на основі культурних традицій, освітніх ідеалів та особистісного досвіду музичного самовираження. У контексті глобальних викликів освіти, саме ціннісне спрямування педагога визначає його спроможність підтримувати інклюзивну освіту і культурне різноманіття (OECD, 2023).

Знансвий компонент охоплює систему музично-теоретичних, історико-культурних, психолого-педагогічних і методичних знань. Майбутній вчитель музичного мистецтва повинен володіти знаннями закономірностей музичної мови, розуміти вікові особливості сприймання музики, основні принципи інтегрованого навчання, сучасні підходи до формувального оцінювання здобувачів освіти.

Виконавський компонент включає володіння інструментом та /або голосом, ансамблеві навички, здатність до художньої інтерпретації твору. Він покликаний формувати авторитет учителя як носія музичної культури та забезпечувати практичну основу для організації музично-творчої діяльності учнів.

Технологічний компонент вміщує уміння планувати уроки, добирати репертуар з урахуванням вікових і культурних особливостей учнів, застосовувати інтерактивні, проєктні методи навчання музичного мистецтва. Сучасна українська школа вимагає використання цифрових ресурсів, онлайн-платформ, мультимедійних інструментів (концепції цифрової педагогіки) (European Commission, 2021).

Комунікативний компонент «відповідає» за педагогічну взаємодію, уміння віднаходити партнерські відносини зі здобувачами освіти, створювати позитивний емоційний клімат,

активувати колективну творчість, адже музика є засобом міжкультурного діалогу та емоційної взаємодії.

Рефлексивний компонент охоплює спроможність до самоаналізу, оцінювання результатів власної музично-педагогічної діяльності, визначення напрямів професійного удосконалення. Рефлексія слугує усвідомленню сильних і слабких сторін педагогічної практики.

Означена структура професійної компетентності вчителя музичного мистецтва базується на системності та втілюється через взаємодію вказаних компонентів у процесі професійної підготовки здобувачів освіти мистецьких спеціальностей у вищому навчальному закладі.

Педагогічна практика (навчальна, виробнича) є ключовим етапом професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, оскільки саме в реальному освітньому середовищі відбувається інтеграція теоретичних знань із практичним досвідом. Під час її проходження для здобувачів вищої освіти відкриваються можливості апробації теоретичного тезаурусу з фаху, методичних підходів, формування педагогічної інтуїції та відповідальності.

У процесі практики здобувач вищої освіти планує, розробляє розгорнуті плани-конспекти та проводить уроки мистецтва, музичного мистецтва, організовує позакласні музично-виховні заходи (концерти, мистецькі проекти, тематичні свята), взаємодіє з учнівським і педагогічним колективом закладу загальної середньої освіти. Важливим елементом практики є самоаналіз власної діяльності, що сприяє формуванню рефлексивної позиції – усвідомлення успіхів і недоліків власної діяльності та робота над самовдосконаленням.

Міжнародні дослідження засвідчують, що ефективна практика має бути тривалою, структурованою та супроводжуватися наставництвом (OECD, 2023). У контексті мистецької освіти практика слугує розвитку творчої адаптивності, спроможності імпровізувати, швидко реагувати на зміну емоційного клімату класного середовища.

Під час проходження педагогічної практики у майбутніх учителів музичного мистецтва формується професійна ідентичність. Саме в цей період майбутній учитель усвідомлює власний стиль педагогічної діяльності, співвідносить особисті творчі мрії з вимогами освітнього стандарту та реальними можливостями закладу загальної середньої освіти.

Ефективне формування професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва під час проходження педагогічної

практики відбувається за умови забезпечення певних педагогічних вимог:

- поетапність практичної підготовки;
- поступове ускладнення професійних завдань: спостереження за уроком → аналіз уроку → самостійне планування уроку → проведення уроку та його ретельний самоаналіз. Такий підхід забезпечує природну адаптацію практиканта на базі практики, формуванню впевненості у власних силах;

- наставництво (тьюторство) – обов'язкова умова якісного професійного зростання. Систематичні консультації керівниками практики від закладу вищої освіти і бази практики: спільний аналіз уроків, обговорення складних педагогічних ситуацій – створюють атмосферу підтримки та професійного партнерства;

- рефлексивна діяльність. Відбувається через ведення щоденників музично-педагогічних спостережень практики, аналіз діяльності учителя і самоаналіз власної діяльності, самооцінювання та взаємооцінювання, сприяє усвідомленню результатів навчання та визначенню напрямків самовдосконалення;

- використання цифрових технологій відкриває ширші можливості для викладання музичного мистецтва: візуалізація музичних жанрів, використання цифрових аудіоредакторів, віртуальних інструментів (віртуальні музеї, оперні театри), платформ для дистанційної взаємодії. Однак, слід пам'ятати, що цифрові інструменти мають доповнювати, а не замінювати творчу взаємодію (UNESCO, 2023);

- творчо-евристичний характер завдань активує інтерес до майбутньої професійної діяльності, стимулює креативність студентів, розвиває здатність до інтерпретації музичних творів і створення мистецьких проектів.

Таким чином, формування професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва відбувається за такими напрямками: цільовий (окреслює мету формування інтегрованої професійної компетентності, спроможної забезпечити якісне викладання музичного мистецтва в закладах загальної середньої освіти); змістовий (включає музично-педагогічні дисципліни, спрямовані на формування теоретичних знань і практичних умінь здобувачів вищої освіти); технологічний (забезпечується через проходження здобувачами вищої освіти педагогічної практики, рефлексивну діяльність, участь у творчих проектах, використання інноваційних технологій); продуктивний (засвідчує сформованість професійної готовності, що проявляється у спроможності до самостійної музично-педагогічної діяльності, професійного саморозвитку та творчої самореалізації).

Висновки. Професійна компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва формується як цілісне особистісно-професійне утворення, у якому поєднуються світоглядні орієнтації, художньо-естетичні цінності, спеціалізовані знання, виконавська майстерність і здатність до педагогічної взаємодії. Її становлення відбувається через систематичне переосмислення досвіду здобувачем вищої освіти, зіставлення теоретичних положень із «живими» освітніми ситуаціями під час проходження педагогічної практики та поступове набуття індивідуального стилю власної професійної діяльності.

Педагогічна практика відіграє важливу роль у професійному зростанні здобувачів вищої освіти, адже саме в умовах роботи з учнями відбувається апробація набутих знань, умінь і навичок, формування відповідальності за результати навчання й виховання, уміння приймати педагогічно виважені рішення. Практична діяльність каталізує механізми професійної саморегуляції, сприяє розвитку здатності до творчої імпровізації, що є особливо важливим у сфері музичної педагогіки.

Ефективне формування професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва зумовлюється синхронізацією змісту

дисциплін професійного спрямування із завданнями шкільної мистецької освіти, системною організацією практичної підготовки та наявністю її методичного супроводу. Наставництво (тьюторство) й партнерська взаємодія з педагогами закладу загальної середньої освіти забезпечують умови для педагогічної комунікації, що сприяє глибшому усвідомленню специфіки уроків музичного мистецтва та мистецтва. Важливим чинником є розвиток рефлексії, яка дає змогу виконати критичний самоаналіз власної діяльності, визначення індивідуальних освітніх потреб і окреслення траєкторії самовдосконалення.

Педагогічна практика виступає основним середовищем професійного становлення, у якому відбувається трансформація (перехід) академічної підготовки у реальну педагогічну діяльність.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням комплексних критеріїв і показників оцінювання рівнів сформованості професійної компетентності з урахуванням специфіки мистецької музичної діяльності, розроблення інструментарію моніторингу професійного розвитку здобувачів вищої освіти упродовж періоду проходження педагогічної практики.

Список використаних джерел

- Білик О., Король Н., Куцик О. Професійна компетентність учителя початкових класів в умовах сучасних викликів. *Молодь і ринок*. 2022. № 7–8 (205–206). С. 57–61. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.265225>
- Завалевський Ю., Бережна Т. Професійна компетентність вчителя у реалізації концепції нової української школи. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: педагогіка*. 2023. №2. С. 16–22. DOI: <https://doi.org/10.54959pmptr-2023-2-02-01>
- Мельник Х. Формування професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах цифровізації освіти. *Мистецька освіта*. 2023. № 2 (20). С. 45–52.
- Прищеп О. & Кравченко Д. Виконавська компетентність у структурі професійної підготовки студентів музичних спеціальностей. *Педагогічний дискурс*. 2024. № 35. С. 112–118.
- Совік Т. Реалізація STEAM-підходу в музичному освітньому середовищі закладу загальної середньої освіти. *ITLT*. 2025. Вип. 105 (1). С. 1–17. DOI: 10.33407/itlt.v105i1.5807
- Совік Т. Формування практико-діяльнісної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва під час проходження педагогічної практики. *Педагогічний дискурс*. 2022. Вип. 33. С. 19–24. DOI: <https://doi.org/10.31475/ped.dys.2022.33.02>
- Татарнікова А. Педагогічні умови формування професійної компетентності студентів музичних спеціальностей з арт-менеджменту. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2016. Вип. 48. С. 43–49. URL: https://www.researchgate.net/publication/352271053_Pedagogicni_umovi_formuvanna_profesijnoi_kompetentnosti_studentiv_muzychnih_specialnostej_z_art-menedzmentu
- European Commission. (2021). *Teachers in Europe: Careers, development and well-being*. Eurydice Report. URL: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/publications/teachers-europe-careers-development-and-well-being>
- Ministry of Education and Science of Ukraine. (2023). *Analytical report on the implementation of the State Standard of Basic Secondary Education*. URL: <https://mon.gov.ua>
- OECD. (2023). *Education at a Glance 2023: OECD Indicators*. URL: <https://www.oecd.org/education/education-at-a-glance/>
- Sovik, T. (2017). Technological Skills as a Component of Music and Aesthetic Competence of Future Primary School Teachers. *Science and Education*, 2 (CXXXXXV), 2017. P. 16–20. DOI: <http://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-2-3>
- UNESCO. (2021). *Reimagining our futures together: A new social contract for education*. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379707>
- UNESCO. (2023). *Global Education Monitoring Report 2023: Technology in education*. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000385723>.
- Використаний інструмент генеративного ШІ: Chat GPT 5.2, завдання: вичитування (граматична перевірка) та редагування.

References

- Bilyk, O., Korol, N., Kutsyk, O. (2022). Professional competence of a primary school teacher in the context of modern challenges. *Youth and the Market*, No. 7–8 (205–206). P. 57–61. doi: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.265225>
- European Commission. (2021). *Teachers in Europe: Careers, development and well-being*. Eurydice Report. URL: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/publications/teachers-europe-careers-development-and-well-being>

- Melnyk, Kh. (2023). Formation of professional competence of future teachers of music in the context of digitalisation of education. *Art Education*, 2(20), pp. 45-52.
- Ministry of Education and Science of Ukraine. (2023). Analytical report on the implementation of the State Standard of Basic Secondary Education. URL: <https://mon.gov.ua>
- OECD. (2023). Education at a Glance 2023: OECD Indicators. URL: <https://www.oecd.org/education/education-at-a-glance/>
- Pryshchepa, O., & Kravchenko, D. (2024). Performance competence in the structure of professional training of students of musical specialties. *Pedagogical discourse*, 35. P. 112 - 118.
- Sovik, T. (2022). Formation of practical and activity competence of future teachers of musical art during pedagogical practice. *Pedagogical discourse*, (33), P. 19-24. doi: <https://doi.org/10.31475/ped.dys.2022.33.02>
- Sovik, T. (2025). Implementation of the STEAM approach in the musical educational environment of a general secondary education institution. *ITLT*, vol. 105 (1). P. 1-17. doi: 10.33407/itlt.v105i1.5807
- Sovik, T. (2017). Technological Skills as a Component of Music and Aesthetic Competence of Future Primary School Teachers. *Science and Education*, 2 (CXXXXXXV), 2017. P. 16 – 20. doi: <http://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-2-3>
- Tatarnikova, A. (2016). Pedagogical conditions for the formation of professional competence of students of musical specialties in art management. *Pedagogy of higher and secondary schools*. Issue 48. Pp. 43-49. URL: https://www.researchgate.net/publication/352271053_Pedagogicni_umovi_formuvanna_profesijnoi_kompetentnosti_studentiv_muzicnih_specialnostej_z_artmenedzmentu
- UNESCO. (2023). Global Education Monitoring Report 2023: Technology in education. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000385723>.
- UNESCO. (2021). Reimagining our futures together: A new social contract for education. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379707>
- Zavalevsky, Yu., Berezhna, T. (2023). Professional competence of a teacher in the implementation of the concept of a new Ukrainian school. *Problems of modern transformations. Series: Pedagogy*, No. 2. P. 16-22. doi: <https://doi.org/10.54959pmt-2023-2-02-01>

Відомості про автора:**Совік Тетяна Віталіївна**

tsovik1977@ukr.net

Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка
вул. Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський
Хмельницька обл., 32300, Україна

Information about the author:**Sovik Tetiana Vitaliivna**

tsovik1977@ukr.net

Ivan Ohienko Kamianets-Podilskyi National University
61 Ohienka St., Kamianets-Podilskyi
Khmelnyskyi Region, 32300, Ukraine

*Матеріал надійшов до редакції 22. 02. 2026 р.**Прийнято до друку 26. 03. 2026 р.**Received at the editorial office 22. 02. 2026.**Accepted for publishing 26. 03. 2026.*